

Конструктивістський підхід в сучасних лінгвістичних дослідженнях та інших гуманітарних науках

В науковому пошуку сьогодення домінуючим підходом у сучасній теоретичній інтерпретації складних феноменів є конструктивістський, відповідно до якого пізнання сприймається як активне будівництво (конструювання) суб'єктом інтерпретації (моделі) світу, а не просто його віддзеркалення, засновниками якого є Ф. Варела, У. Матурана, та ін. [3].

Конструктивізм є теоретико-пізнавальним поворотним пунктом нашого часу. Конструктивістські настанови проходять **наскрізно** в багатьох сферах сучасного наукового знання і практичної діяльності. Те, що було створено Х. фон Ферстером на базі кібернетики, У.Матураною і Ф.Варелою як когнітивно-біологічний конструктивізм, розповсюджується зараз на соціальні і інші гуманітарні галузі знань. Поширення конструктивізму пов'язано із специфікою епістемічної діяльності людини, оскільки вона в процесі пізнання не стільки відображає, скільки конструює навколишній світ, організує його у відповідності до своїх конструктивістських настанов свідомості.

Такий підхід апелює до поняття «конструкт», яке зараз набуло статусу загальнонаукового терміну, і основне коло значень якого ми окреслимо в цій роботі. Аналітичний огляд має на меті визначення релевантності його використання в лінгвістичному пошуку для інтерпретації мовних феноменів.

Отже, в цілому в гуманітарних науках термін *конструкт* трактують як теоретичне поняття, яке виводиться гіпотетично або утворюється на основі емпіричного спостереження подій чи об'єктів, яке має жорстко встановлені межі і не передбачає обов'язкового встановлення його онтологічного статусу, тобто не потребує вказівки на певний конкретний денотат. Як правило, конструкти оформлюються в зоні переходу від емпіричного знання до концептуального і виконують функції «перекладу» між емпіричними і теоретичними мовами і логіками. Іншими словами, «конструкт» є дещо, недоступне для безпосереднього споглядання, але виведене логічно на основі спостережуваних ознак.

Конструкт (від лат. *constructio* – побудова) – поняття сучасної методології науки, логічне, інтелектуальне, теоретичне чи аксіоматичне утворення, іноді використовується в різних наукових концепціях та парадигмах як аналогічне або як синонім до термінів «поняття», «концепт», «схема» тощо.

Поняття теоретичного конструкту отримало розповсюдження у зв'язку із усвідомленням в рамках стандартної концепції науки неможливості редукції теоретичних термінів до термінів, які фіксують ознаки, що емпірично спостерігаються. Термін «конструкт» в цьому сенсі опинився пов'язаним із фіксацією названих сутностей, які неможливо спостерігати типу елементарних частин у фізиці, структур хімічних сполук, генів в біології, характерологічних типів в психології, типів суспільних структур в соціальному знанні та ін. При цьому підкреслюється, що значення подібного роду конструктів не може бути охарактеризованим (в усякому випадку вичерпно) через їхню емпіричну інтерпретацію, а може бути виявлено лише в контексті його зв'язків в концептуальних структурах типологій і теорій.

Поняття конструкту з'являється науковому дискурсі гуманітарного напрямку (філософії, соціології, психології тощо) досить давно.

В філологічних дослідження поняття конструкту фігурує, зокрема, в когнітивістиці, лінгвосеміотиці тощо. Зачатки конструктивістського підходу до інтерпретації мовних явищ можна знайти вже у Платона і Аристотеля. В Середньовіччі Августин, Боецій, П. Абеляр, потім в епоху Відродження Н. Кузанський вводять уявлення про концептування (концепт), розуміючи під цим збір по слову (знаку) в розумі і душі людини різнорідних реалій (таких як ім'я, мовлення, річ, знання, поняття, універсалії, висловлювання та ін.).

В когнітивні науці конструювання (*construal*), яке є взаємопов'язаним із поняттям мапування (*mapping*), розуміють як спосіб, у який людина сприймає, розуміє і інтерпретує навколишній світ, утворюючи свій суб'єктивний образ об'єктивної реальності [1:179], і формуючи так звані ментальні конструкти, що є результатом розумової діяльності. «Сконструйоване» знання набуває вигляду концептуальних (когнітивних) моделей [1: 180].

Поняття конструювання є релевантним також як ономаціологічних, так і семасіологічних дослідженнях мовного знаку.

Окрім за це, ідея суб'єктивного конструювання інформації є ключовою для філософії тілесності («втілене розуміння»), розробленої Дж.Лакоффом та М.Джонсоном [2], які пов'язували процеси пізнання з фізіологією тіла, відводячи їй первинне значення.

Конструювання як методологічний принцип аналізу мовних феноменів є релевантним, на наш погляд, і в когнітивній семіотиці, яка спрямована на виявлення взаємозв'язків між об'єктивно існуючим явищем дійсності, ментальним уявленням про нього, сформованого в процесі пізнання, а також мовним знаком. Саме когнітивно-семіотичне конструювання вважаємо перспективним в ході дослідження лінгвального відображення феноменів об'єктивної реальності, в тому числі засобами тексту. Застосування такого підходу є перспективним внаслідок низки ознак конструкту: 1) можливість логічних операцій над ним як над мовним виразом; 2) множинність зв'язків між конструктами в рамках певного цілого; 3) «стійкість» (тобто постійність значення в різних контекстах); 4) екстрапольованість (тобто можливість його максимально широкого застосування окрім ситуацій, які породили конструкт); 5) узгодженість виражень конструкту із встановленим закономірностями; 6) простота.

Література

1. Жаботинская С.А. Когнитивное картирование как лингвосемиотический фактор // Функциональная лингвистика: сб. научн. работ / Крымский республиканский институт последипломного педагогического образования; науч. Ред. А.Н. Рудяков. – № 3. – Симферополь, 2012. – С. 179-182.
2. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live by / G. Lakoff, M. Johnson. - Chicago: University of Chicago Press, 1980. – 374 p.
3. Maturana H., Varela F. Autopoiesis and Cognition: The Realization of the Living. – Boston, Boston Studies in the Philosophy of Science, 1991.